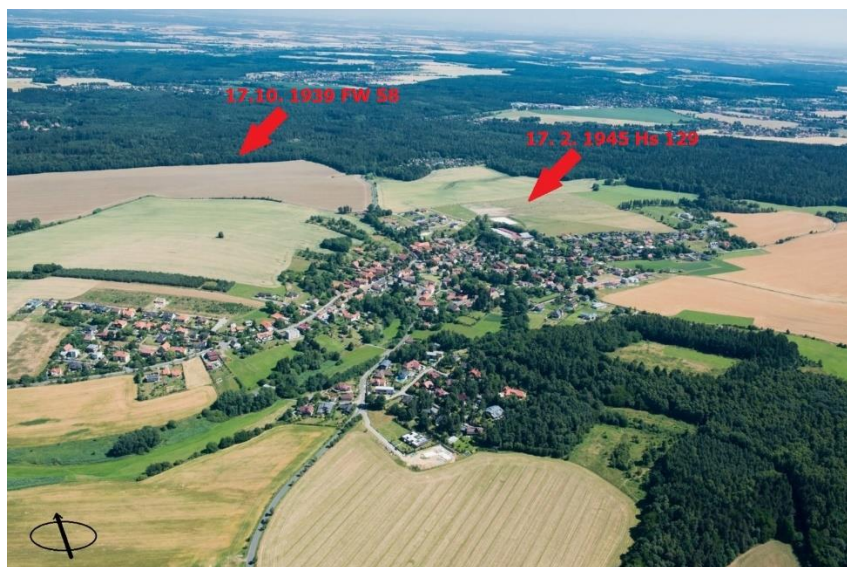

Tehov a okolí v letecké válce 1939-45

Mgr. Jan Vladař, Plzeň

jan-vladar@volny.cz

Převážnou část 2. světové války ležely Čechy hluboko v německém týlu a jediným připomenutím dramatických bojů byly letecké operace, které se odehrávaly na českém nebi. Naši oblohu křížovala německá letadla, neboť hluboký týl s dokonalou předválečnou sítí kvalitních letišť představoval ideální místo pro letecký výcvik. Intenzivní provoz denně doprovázely drobné nehody i fatální letecké havárie a nově zpřístupněné archiválie odhalují stále další, smutné příběhy. Přesto je historie letecké války nad naším územím plná různých omylů, neboť většina dokumentů zanikla v chaosu války. Záchytným bodem jsou proto dochované, pečlivě vedené záznamy z četnických stanic.

Služební kniha popisuje rutinní denní službu na Četnické stanici v Tehově, do které 17. října 1939 dramaticky zasáhla havárie německého letadla. Po poledni v 13 hodin dne 17. října 1939 vyrazil na pravidelnou obchůzku obvodu Četnické stanice Tehov Strm. Václav Zajíček, měl projít obec Tehov, Říčanský les a hájovnu u Světic, zkontrolovat železniční trať a zastávku Světica a přes Světica a Věstary se vrátit v 22 hodin na stanici do Tehova. V důsledku zřícení letadla, ke kterému došlo v 15 hodin v Říčanském lese, ale musel obchůzku přerušit a další službu konal v místě havárie. Na kontrolu řádného plnění obchůzky Strm. Zajíčka odešel v 15 hodin ze stanice velitel VrchStrm. Václav Fořt, ale po zprávě o zřícení letadla také obhlídku přerušil, telefonicky informoval nadřízené Okresní četnické velitelství a v 16.25 hodin dorazil na místo, kde již zasahoval Strm. Zajíček. Oba četníci se vrátili na stanici až v 1 hodinu po půlnoci. Po krátkém odpočinku se ráno v 5 hodin společně vrátili a po dohodě s německými úřady ještě do 19 hodin místo havárie hlídali.

Telefonickou zprávu VrchStrm. Václava Fořta obdrželi na Okresním úřadě v Říčanech prostřednictvím velitele Okresního četnického velitelství por. Karla Krebse již v 16.15 hodin. Ručně psaný zápis telefonátu uvádí: *"... sdělila právě čet. stanice v Tehově, že v říčanském lese u trigonometr. bodu zv. "Kámen" u Tehova zřítlo se a shořelo říš. něm. voj. letadlo ... na místo odjel ihned okr. četnický velitel z Říčan a byly tam vyslány četnické hlídky z Tehova, Říčan a Radošovic."* Současně okresní úřad nařídil zjistit a hlásit bližší údaje o osudu letců. Nařízení vyhovělo Okresní četnické velitelství další, strojopisnou zprávou: *"Dne 17.10.1939 mezi 15 a 15.20 hod. zřítlo se na kraj říčanského lesa těsně na hranici katastru Říčany-Tehov říšskoněmecké vojenské letadlo se tříčlennou posádkou. Po dopadu letadla nastal výbuch pohonných látek a letadlo i s posádkou shořelo. K místu neštěstí dostavila se o 17 hod. komise tajné státní policie z Prahy a o 19 hod. vojenská letecká komise ze Kbelů."* Zpráva dále uvádí, že příčina dosud nebyla vyšetřena a jednání obou komisí, odklizení trosk a odvezení mrtvých těl posádky bude dokončeno ráno následující den.

Mezitím se místo havárie stalo cílem výletů obyvatel z okolí. *"Na okraji říčanského lesa k Tehovu spadl německý letoun Junkers, šli jsme se tam ze školy podívat, bylo tam roztavené letadlo a několik plechů, ostatní vojáci odnesli."* vzpomínal například O. Schreiber z Říčan.

Konečně 19. října 1939 Okresní četnické velitelství předložilo Okresnímu úřadu v Říčanech uzavřený vyšetřovací spis číslo jednací 430 dův./39 který dále doplňuje: *"dne 17. října ... zřítlo se vojenské"*

dvoumotorové pozorovací letadlo a až na nepatrné zbytky kovových částí shořelo. Pilot a údajně další 3 osoby až na nepatrné části těl uhořely." Svědek Václav Kubelka z Tehova, který právě oral na poli u Říčanského lesa, do spisu vypověděl: *"... těsně před 15. hodinou letěla od Světic na severovýchod 2 letadla dosti značnou rychlostí. Jedno letadlo letělo napřed a druhé ve vzdálenosti asi 100 metrů za ním. As 200 metrů před lesem motor druhého letadla počínal silněji pracovat a vynechávat. Ježto pracoval v dolině, ztratila se mu letadla brzy z dohledu, hned na to slyšel silný rachot a vzápětí spatřil od lesa vystupovat kouř. Běžel rychle tímto směrem, při čemž zaslechl několik detonací. Když vyběhl z nížiny na rovinu spatřil plameny vyšlehující z lesa. Když se pak přiblížil k tomuto místu viděl, že na kraji lesa leží na zemi hořící letadlo. Pro žár nebylo možno k letadlu se přiblížit a eventuelní záchranné práce předsevzít. Osob v troskách hořícího letadla neviděl."* Další svědek František Rašek z Řičan pracoval v lese asi 300 metrů od místa havárie: *"o 15.hodině slyšel letící letadlo ve směru od Řičan, avšak letadla z lesa neviděl. Hned na to zaslechl jakési dunění, kterému následovalo několik detonací. Běžel směrem odkud detonace slyšel a zaslechl volání "halo" toto zvolání Rašek opakoval avšak nikdo se již neozýval. Když přiběhl na kraj lesa, spatřil v lese ležící a hořící letadlo."* Podle další šetření dorazil na místo havárie v 15.35 hodin četník Strm. Václav Zajíček konající v okolí Tehova běžnou obchůzku, v 15.55 hodin dorazil také VrchStrm. Václav Fořt. Oba četníci zařídili ostrahu místa, zajistili svědky a informovali okresní velitelství, odkud v 16.45 hodin přijel jeho velitel por. Karel Krebs v doprovodu dalších četníků z Řičan a Radošovic. V 17.15 hodin přijela tajná státní policie z Prahy, v 19 hodin vojenská letecká komise z letiště Praha-Kbely a následující den 18. října 1939 převzala vyšetřování německá soudní komise, která v 14.15 hodin zajistila převoz tělesných pozůstatků posádky do Prahy a odklizení trosek letadla.

Činnost českých četníků byla německými úřady omezena jen na zajištění pořádku a dohled v místě havárie a spis neobsahuje žádné údaje k identifikaci letadla a jeho posádky. Německé vojenské letectvo Luftwaffe ke každé podobné havárii až do července 1940 vypracovávalo vlastní, detailní vyšetřovací spis s obrazovou a fotografickou přílohou. Spisy z Prahy a okolí byly archivovány u Fliegerhorstkommandatur Prag-Gbell podřízené Luftgaukommando XVII (velitelství letiště Praha-Kbely letecké župy XVII, fungovalo od června 1939 až březen 1944, kdy bylo nahrazeno Fliegerhorstkommandatur A(o) 16/XVII) a většina byla ztracena v pozdějším válečném chaosu. Zachovaly se jen tři osobní úmrtní karty (namentliche Sterbekarten) členů posádky, kde je místo úmrtí uvedeno: **"17.10.39, 15.30 im Wald b. Rican 25 km südöstlich Prag"**.

Jedním byl příslušník 2. Ausbildungskompanie Luftflotten-Nachrichtenschule München-Riem, letecký instruktor, palubní radista Uffz. Karl Belstner (* 14.12. 1913, Feuchtwangen u Ansbachu). Dle starostou města Feuchtwangen ověřené kopie úmrtního listu vystaveného vojenským lékařem Fliegerhorstkommandatur Prag-Gbell dne 19. října 1939 bylo tělo Uffz. Karla Belstnera mezi dalšími členy posádky jasně identifikováno, přestože nebyla zajištěna identifikační známka ani jiné dokumenty. Pohřeb s vojenskými poctami odpoledne 26. října 1939 zajistila vojenská posádka Feuchtwangen na městském hřbitově. Vojenskou službu nastoupil Karl Belstner, v předchozím civilním zaměstnání pekař, dne 1. října 1934. V červnu 1935 byl převelen k 3. Staffel Kampfgeschwader 155 na letišti Giebelstadt. V březnu 1937 prodělal pětidenní kurz na instruktora palubních radistů u Luftflottennachrichtenschule Halle a byl přidělen k nově vytvořené Kampfgeschwader 355 v Giebelstadtu, nejprve k její 8. Staffel, od 1. července povýšený do hodnosti Unteroffizier k její 9. Staffel. Podle dalšího zápisu ve vojenské knížce byl od 1. dubna 1939 zařazen k 2. (Bordfunker) Ausbildungskompanie Luftflotten-Nachrichtenschule München.

Další letec Ogefr. Franz Riederer (* 30.11. 1917, Osterhofen, Vilshofen) byl také příslušníkem 2. Ausbildungskompanie Luftflotten-Nachrichtenschule 3 s identifikační známkou č. 254. Byl pohřben 29. října 1939 do hrobu č. 42 na obecním hřbitově v rodném Osterhofen,

Poslední identifikovaný letec Uffz. Erich Blees (* 29.4. 1912, Büsbach, Aachen) byl příslušníkem 1. Fliegerkompanie Luftflotten-Nachrichtenschule 3 München-Riem s identifikační známkou č. 138. Byl pohřben na Ehrenfriedhof (hřbitov hrdinů) v rodném Stolberg-Büsbach.

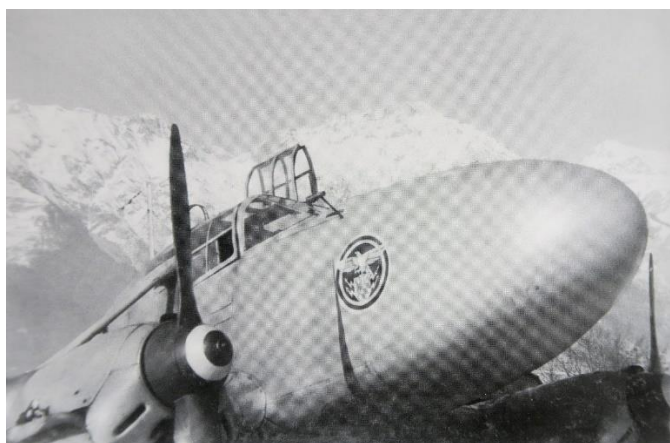
Je zřejmé, že všechny tři dokumenty v různých obměnách zmiňují totožnou školní jednotku Luftflotten-Nachrichtenschule 3 (zkráceně LNS 3). Jednalo se o útvar specializovaný k výcviku obsluhy palubních i pozemních rádiových komunikačních, navigačních i právě zaváděných radarových přístrojů. První škola LNS vznikla již v roce 1935 v Halle, školila instruktory, kteří odcházeli k nově vznikajícím plukům leteckého zpravodajství (Luftnachrichtenregiment). Mohutný rozvoj Luftwaffe ale vyžadoval další palubní specialisty, proto v červenci 1938 byly založeny tři nové školy nejprve jako Luftwaffe-Gruppennachrichtenschule 1 až 3, od dubna 1939 přejmenované na Luftflotten-Nachrichtenschule 1 až 3. V říjnu 1939 byla v Augsburgu nově založena LNS 4 a počátkem roku 1940 vznikla ještě LNS 5.

Jednalo se početné vojenské útvary čítající až dva tisíce osob. K polovině roku 1939 se zachovala organizační struktura právě pro LNS 3. Štábu útvaru v Pocking-Waldstadt byl podřízen Fliegerabteilung s 1. a 2. Fliegerkompanie a výcvikový oddíl III. Ausbildungsabteilung (s nezjištěným účelem), v Augsburgu byl umístěn výcvikový oddíl palubních radistů I. Ausbildungsabteilung (Bordfunker), v München-Riem byl oddíl pro pozemní obsluhu II. Ausbildungsabteilung (Flak- und Bodenfunker), jednotlivé oddíly měly podřízené 4 až 7 školních rot (Schülerkompanie). Složení jednotky přetrvalo až do září 1944, poté byl ponechán jen I. a II. Abteilung. Zcela zrušena byla jednotka až 6. dubna 1945.

Letištní infrastrukturu bývalého Československa Luftwaffe ihned po okupaci naplno využila, mimo jiné došlo v lednu 1940 k přesunu LNS 2 z původní základny Uelzen do Hradce Králové a LNS 4 byla z Augsburgu přeložena do Českých Budějovic. Také LNS 3 ze sousedních, bavorských základen Pocking nebo München-Riem využívala prostor Čech k dálkovým přeletům, obvykle s dvoumotorovými letadly typu Junkers Ju 86 nebo Focke-Wulf FW 58. Jak dokládá úmrtní list Uffz. Karla Belstnera, právě s typem Focke-Wulf FW 58 Weihe (luňák) s označením WL+OCCR (WL byla zkratka pro Wehrmacht Luftwaffe, následující písmena byla individuální označení stroje) se zřítíl 17. října 1939 u Tehova. Jednalo se o lehké dopravní a cvičné letadlo po 2-6 osob, poháněné bylo dvěma motory Argus As 10c. Pro specifickou, lehkou konstrukci z ocelových trubek potažených plátnem si vysloužil přezdívku "Leukoplastbomber". Bližší identifikaci letadla bez výrobního čísla jen samotné označení WL+OCCR neumožňuje. Patrně se jednalo o stroj z nejpočetnější varianty FW 58C-2, která je doložena u LNS 3 a které se v letech 1937-42 vyrobilo přes pět set kusů.

Firemní pohlednice zachycuje Focke-Wulf FW 58 s označením D-OCRQ, velice blízkým označení i podobě stroje, který se zřítíl u Tehova.

Příd' letadla Focke-Wulf FW 58 s emblémem jednotky Luftflotten-Nachrichtenschule 3

Emblém Luftflotten-Nachrichtenschule 3

V místě havárie na okraji říčanského lesa, severně od Tehova, lze stále nalézt drobné součásti z vraku letadla.

Uffz. Karl Belstner (* 14.12. 1913, Feuchtwangen u Ansbachu)

Ogefr. Franz Riederer (* 30.11. 1917, Osterhofen, Vilshofen)

Vojenský smuteční obřad se konal ještě v Praze. K třem členům posádky letadla zříceného 17. října 1939 u Tehova přibyla zřejmě ještě čtvrtá rakev letce, který se 14. října 1939 zřítil u Vraného nad Vltavou. Fotografie z obřadu vydal jako pohlednice fotografický ateliér R. Kloudová, Václavské náměstí 43. Praha

Zřícené letadlo u Tehova pilotoval Uffz. Erich Blees (*29.4.1912, Büsbach, Aachen).

K druhému případu nouzového přistání německého vojenského letadla došlo u Tehova dne **17. února 1945**. Zřejmě při návratu domů z noční pohotovosti zpozoroval dopoledne 17. února 1945 ObWm. Franz Šlajs nouzové přistání německého letadla na pole u Tehova. Vrátil se na četnickou stanici a v 9.45 hodin v doprovodu StWm. Karla Svitáka vyrazili na hlídku k letadlu. Velitel ObWm. Franz Šlajs se na stanici vrátil již v poledne, aby o dramatické události podal telefonické hlášení a provedl zápis do staniční knihy. V zápise uvedl: "*Notlandung des deutsch. Jagdflugzeug, Typ Hs 129 B2 (:W1+), Flugzeugführer: Feldwebel Franz Preiner*" (nouzové přistání německého stíhacího letadla typu Hs 129 B2 (:W1+), pilot: Fw. Franz Preiner). Nikdo nebyl zraněn, ale letadlo bylo po přistání poškozeno. O přistání letadla sepsal velitel spis zn. 122/45, který ihned odeslal na letiště Praha-Kbely, Gestapu do Benešova a Zemskému četnickému velitelství do Prahy. Stráž u letadla zajistili společně četníci z Tehova s příslušníky německé Schutzpolizei z Funkempfangsstelle Tehau (přijímací radiová stanice Tehov). Velitel ObWm. Franz Šlajs se na místo přistání v 19 hodin večer vrátil vystřídat svého podřízeného StWm. Karla Svitáka a o půlnoci se oba četníci v noční, mrazivé hlídce opět vystřídali. V následujících dnech oba tehovské četníky plně zaměstnalo zajištění hlídek u letadla, jen místy došlo i na pravidelné, denní obhlídky staničního obvodu vedoucí vždy kolem letadla, dále přes Funkempfangsstelle, U Hajdaláků, les Jedlice, loveckou chatu, vilu Bartošku a Vojkovskou hájovnu, obvykle s dvouhodinovou přestávkou na svačinu. Přes noc ale četníci museli být u letadla. Noční hlídky skončily až 10. března 1945, ještě ráno v 5.30 hodin se z hlídky od letadla vrátil StWm. Karel Sviták a potom, bez dalších detailů uvádí lakonický zápis v staniční knize: "*...letadlo bylo v 18 hodin (vojáky pod vedením -pozn.) Fw. Schewe z velitelství letiště Praha-Kbely odtazeno z Tehova pryč*". Ve zkrácené, mírně zkomolené verzi se zpráva opět objevila i v Ranním hlášení Pořádkové policie z 18. února 1945, letadlo bylo hodnoceno jako "*lehce poškozené*", jinak hlášení neobsahovalo žádné další detaily.

Z četnických záznamů lze opět snadno určit typ i detailní verzi letadla Henschel Hs 129B-2 a označení "W1" interpretovat jako "bílá 1". Jednalo se o silně pancéřované, bitevní letadlo určené speciálně pro boj s nepřátelskými tanky. Poháněly ho dva kořistní, francouzské motory Gnome-Rhône 14M. Výzbroj měla několik variant, ale hlavní protitankovou zbraní varianty Hs 129B-2 byl 30mm kanón Rheinmetall-Borsig MK 103 v pouzdře pod trupem. U firmy Henschel Flugzeugwerke AG, Berlín bylo vyrobeno asi 1300 kusů, z toho mezi květnem 1942 až zářím 1944 celkem 1175 strojů nejpočetnější verze Hs 129B-2.

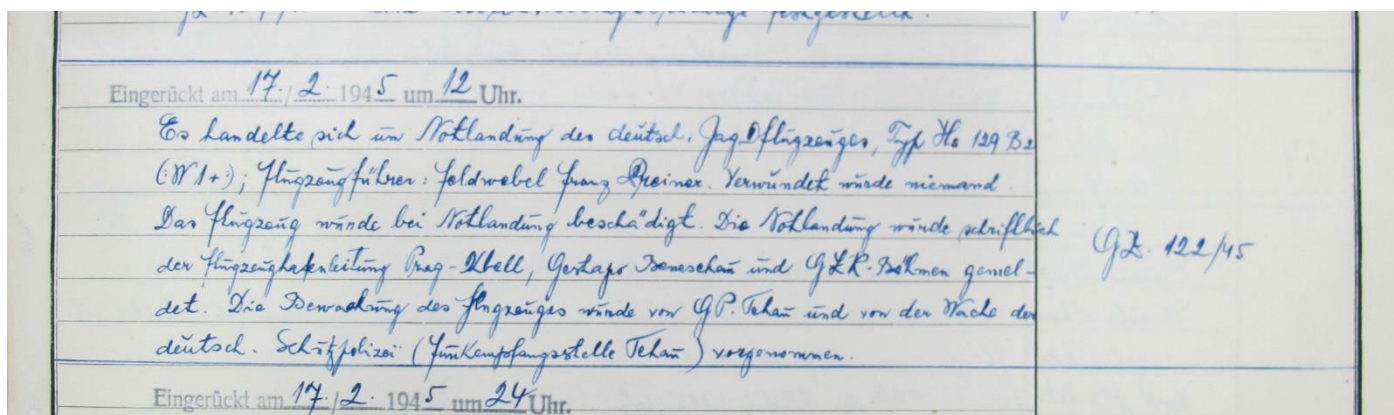
Překvapivě, havárie Hs 129 u Tehova se objevila v dálnopisu Luftflotte 6 s výkazem ztrát nadřízenému Vrchnímu velitelství Luftwaffe z 10. března 1945. Mezi třiceti položkami figuruje: "**28.) 17.2. 10.(Pz.)/S.G.9, Überführungsflug, 700 m N Teha bei Prag (40214), Bauchlandung nach Motorausfall, nicht feindbeob., Hs 129 B 2, W.-Nr. 141691, weisse 1, 10%**". Heslovitý záznam uvádí, že během přeletu pro poruchu motoru, bez zásahu nepřítele, musel 700 metrů severně od obce přistát stroj Hs 129B-2 výrobního čísla 141691 s taktickým označením "bílá 1", poškození dosáhlo jen 10%. Stroj náležel 10. Staffel (Panzer) Schlachtgeschwader 9 (zkr. 10.(Pz.)/SG 9), speciální protitankové jednotce, které velel ObLt. Gebhard Weber. Během ledna 1945 ztratila 10.(Pz.)/SG 9 v bojích podél řeky Nida ve východním Polsku téměř všechna letadla a až po ústupu na nová letiště ve Slezsku postupně doplňovala svůj stav aspoň na 11 bojeschopných strojů. Bitevník Hs 129 výrobního čísla 141691 s označením "bílá 1" byl nepochybně

jeden ze strojů, který měl žalostný stav jednotky doplnit. Obdobně již 15. února 1945 přistál jiný Hs 129 u Děčína, jeho pilot přitom vypověděl, že přelétal z Ruzyně do Grossenhain v Sasku. Oba případy tak možná dokládají, že se v Praze nacházelo nějaké opravárenské nebo shromažďovací místo, odkud byly bitevníky přelétávány zpět na bojiště.

Válka skončila pro piloty 10.(Pz.)/SG 9 v květnu 1945 na letišti v Havlíčkově Brodě, jak ukazují poválečné fotografie vraků jejich letadel. Je mezi nimi také ohořelý vrak Hs 129B-2 "bílá 1", ovšem s jasně čitelným výrobním číslem 141862. Stroj "bílá 1" od Tehova se zřejmě k jednotce už nevrátil a jeho taktické označení obdrželo jiné letadlo.

VERLOREN (P) OBT. BLOCH, KFI-BRAWIG.
 28.) 17.2., 10.(Pz.)/S.G.9, Überführungsflug, 700 m N Teha bei Prag (40214), Bauchlandung nach Motorausfall, nicht feindbeob., Hs 129 B 2, W.-Nr. 141691, weisse 1, 10%, (Ers.), KPV.
 29.) 7.3. Stab/J.G.77. Späts Jagd im Raum Schwarzwasser. 7 km

Stručný záznam o havárii Hs 129 u Tehova se objevil ve výkazu ztrát Luftflotte 6 pro Vrchní velitelství Luftwaffe.

Nouzové přistání Hs 129 je nezvykle podrobně popsáno ve služební knize Četnické stanice v Tehově.

Nově vyrobený stroj Henschel Hs 129B-2 s odkrytým pouzdem 30 mm kanónu MK 103.

Na letišti v Havlíčkově Brodě zůstal po válce ohořelý vrak Hs 129 "bílá 1".